

Sygn. akt III AUa 472/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 września 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący:	Sędzia Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk (spr.)
Sędziowie:	Barbara Białecka Jolanta Hawryszko

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 17 września 2020 r. w S.

sprawy M. A., A. N., H. N. i P. N.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o wydanie zaświadczenia o wykreśleniu hipoteki przymusowej

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 27 września 2019 r., sygn. akt VI U 293/19

1. zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie,
2. odstępuje od obciążenia ubezpieczonych kosztami zastępstwa procesowego za II instancję.

Jolanta Hawryszko	Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk	Barbara Białecka
-------------------	----------------------------------	------------------

Sygn. akt III AUa 472/19

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 10 stycznia 2019 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. na podstawie art. 123 oraz 83b ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 219 k.p.a. odmówił wydania oświadczenia o treści żądanej przez wnioskodawców, tj. oświadczenia o wyrażeniu zgody na wykreślenie z księgi wieczystej o nr (...) wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej wpisanej do kwoty 13 590, 85 zł.

Odwołanie od tej decyzji wnieśli spadkobiercy M. N. – H. N., P. N., A. N. i M. A. reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika wnosząc o uchylenie zaskarżonej decyzji i wyrażenie zgody na wykreślenie z księgi wieczystej o nr (...) wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej wpisanej do kwoty 13590, 85 zł.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o jego oddalenie w całości, podtrzymując stanowisko przedstawione w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 27 września 2019 roku Sąd Okręgowy w Szczecinie zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego w ten sposób, że przyznał ubezpieczonym: H. N., P. N., A. N., M. A. prawo do wydania przez organ rentowy zaświadczenia o wyrażeniu zgody na wykreślenie z księgi wieczystej nr (...) wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej wpisanej do kwoty 13 590,85 zł.

Sąd Okręgowy ustalił, że na koncie płatnika M. N. powstało zadłużenie wskutek nieopłacania należnych składek na koncie (...) za okres od lipca 1995 roku do lipca 1996 roku.

W dniu 15 listopada 1997 roku M. N. zwrócił się do organu rentowego z wnioskiem o umożliwienie spłaty zadłużenia z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne w układzie ratalnym. Pismem z dnia 31 grudnia 1997 roku ZUS uwzględnił wniosek płatnika. Układ ratalny został zerwany w dniu 30 maja 1998 roku w związku z niedotrzymaniem układu przez M. N..

W dniu 12 sierpnia 2003 roku M. N. ponownie zwrócił się do organu rentowego z wnioskiem o umożliwienie spłaty zadłużenia z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne w układzie ratalnym. Pismem z dnia 26 września 2003 roku ZUS uwzględnił wniosek płatnika. Układ ratalny został zerwany w dniu 26 listopada 2007 roku w związku z brakiem wpłat przez M. N..

Postępowanie egzekucyjne było prowadzone przez Naczelnika II Urzędu Skarbowego w S. w okresie od 10 grudnia 1995 roku do 30 grudnia 1997 roku.

Decyzją z dnia 2 października 2009 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych określił wysokość należności z tytułu nieopłaconych składek płatnika M. N. na koncie (...) w łącznej kwocie 13.590, 85 zł. W tym z tytułu składek za okres od lipca 1995 roku do lipca 1996 roku – 2.406, 85 zł, z tytułu odsetek – 8999, 00 zł oraz z tytułu opłaty dodatkowej – 2.185,00 zł.

W dniu 9 listopada 2009 roku Sąd Rejonowy w Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie X Wydział Ksiąg Wieczystych na wniosek (...) Oddziału w S. dokonał wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej do kwoty 13.590,85 zł w księdze wieczystej o nr Kw (...) stanowiącej własność M. N. i H. N. na zasadzie wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej. Zadłużenie zabezpieczone wpisem hipoteki przymusowej na ogólną kwotę 13.590,85 złotych obejmowało należności z tytułu składek na koncie (...) łącznej kwocie 2. 406, 85 złotych, z tytułu odsetek – 8999, 00 zł oraz z tytułu opłaty dodatkowej 2.185, 00 złotych.

Należności na dzień wydania zaskarżonej decyzji wynoszą:

- a. za składki z okres od września 1995 roku do lipca 1996 roku – 2.234,75 zł,
- b. dodatkowa opłata art. 35 – 2.185, 00 zł,
- c. odsetki za zwłokę na dzień 21 września 2009 roku – 8.309, 00 zł.

Łącznie 12.728, 75 zł.

Po wpisie hipoteki przymusowej kaucyjnej w dniu 9 listopada 2009 roku płatnik nie dokonywał wpłat na poczet zadłużenia. Nie była prowadzona egzekucja w sprawie należności zabezpieczonych hipoteki ani nie prowadzono

innych czynności celem wyegzekwowania tych należności. Oddział ZUS w S. dokonała odpisania należności za miesiące lipiec i sierpień 1995 roku, które przedawniły się przed data wpisu hipoteki przymusowej.

Na przerwanie biegu przedawnienia miały wpływ następujące okoliczności:

- a. dochodzenie w okresie od 10 grudnia 1995 roku do 30 grudnia 1997 roku zadłużenia na drodze postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez Naczelnika II Urzędu Skarbowego w S.,
- b. wyrażenie zgody w dniu 31 grudnia 1997 roku przez Oddział ZUS na spłatę zadłużenia w układzie ratalnym,
- c. zerwanie z dniem 30 maja 1998 roku układu z powodu niedotrzymania warunków układu warunki zawartego układu przez dłużnika

Na zwieszenie biegu przedawnienia miała wpływ okoliczność:

- a. zawarcie w dniu 3 października 2003 roku został drugiego układu ratalnego, który został zerwany z dniem 26 listopada 2007 roku, w związku z brakiem wpłaty rat (rozłożenie zadłużenie na raty skutkowało zawieszeniem biegu terminu przedawnienia od dnia zawarcie umowy nr (...) do dnia odroczonej należności z tytułu składek tj. od dnia 3 października 2003 roku do dnia 25 listopada 2007 roku).

Termin płatności należności na koncie pracowniczym (...):

1. przedawnienie składki za wrzesień 1995 roku w kwocie 62,81 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 grudnia 2009 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 października 1995 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawieszenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego.
2. przedawnienie składki za październik 1995 roku w kwocie 353,42 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 stycznia 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 listopada 1995 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawieszenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego.
3. przedawnienie składki za listopad 1995 roku w kwocie 176,71 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 1 lutego 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 grudnia 1995 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawieszenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego.
4. przedawnienie składki za grudzień 1995 roku w kwocie 185,03 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 4 marca 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 stycznia 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawieszenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego.
5. przedawnienie składki za styczeń 1996 roku w kwocie 185,03 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 4 kwietnia 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 luty 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego.
6. przedawnienie składki za luty 1996 roku w kwocie 185,03 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 maja 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 marca 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego.
7. przedawnienie składki za marzec 1996 roku w kwocie 217,26 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 czerwca 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 kwietnia 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu

przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego

8. przedawnienie składki za kwiecień 1996 roku w kwocie 217,26 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 lipca 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 maja 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego.

9. przedawnienie składki za maj 1996 roku w kwocie 217,26 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 sierpnia 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 czerwca 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego

10. przedawnienie składki za czerwiec 1996 roku w kwocie 217,47 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 1 września 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 lipca 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego

11. przedawnienie składki za lipiec 1996 roku w kwocie 217,47 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 października 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 sierpnia 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego.

Naliczona opłata dodatkowa z art. 35 przedawniła się z upływem 2 października 2010 roku.

Spadkobiercami M. N. są H. N., P. N., A. N. i M. A..

Na podstawie tak ustalonych okoliczności Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie spadkobierców M. N. - H. N., P. N., A. N. i M. A. stanowiące przedmiot rozpoznania w sprawie niniejszej, okazało się uzasadnione, co skutkowało zmianą zaskarżonej decyzji.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że przedmiotem sporu w niniejszym postępowaniu było ustalenie, czy organ rentowy słusznie odmówił spadkobiercom M. N. wydania zaświadczenia umożliwiającego wykreślenie hipoteki przymusowej kaucyjnej wpisanej do kwoty 13.590, 85 zł w księdze wieczystej o nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie X Wydział Ksiąg Wieczystych.

Stan faktyczny w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach organu rentowego i przedłożonych w toku postępowania. Autentyczność dokumentów nie była przez strony kwestionowana i nie budziła wątpliwości tego Sądu. Zostały one bowiem sporządzone w sposób zgodny z przepisami prawa, przez uprawnione do tego osoby, w ramach ich kompetencji, oraz w sposób rzetelny, stąd też Sąd meriti ocenił je, jako wiarygodne.

Sąd Okręgowy wskazał, że odwołujący dążyli do wykazania, iż przedmiotowe składki ZUS uległy przedawnieniu pomiędzy 2 grudnia 2009 roku a 2 października 2010 roku, jednocześnie podnosząc niekonstytucyjność art. 24 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zakład Ubezpieczeń Społecznych stanowisko to negował, wskazując przede wszystkim, że należności objęte wpisem hipotecznym nie wygasły tzn. nie zostały spłacone, nie uległy przedawnieniu, nie zostały umorzone. Jednocześnie w piśmie z dnia 12 września 2019 roku ZUS przyznał, że na przerwanie biegu przedawnienia i wydłużenie terminu przedawnienia spornych należności wpływ miały takie okoliczności jak:

- dochodzenie w okresie od 10 grudnia 1995 roku do 30 grudnia 1997 roku zadłużenia na drodze postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez Naczelnika II Urzędu Skarbowego w S.,

- wyrażenie w dniu 31 grudnia 1997 roku zgody przez Oddział ZUS na spłatę zadłużenia w układzie ratalnym,
- zerwanie układu ratalnego z dniem 30 maja 1998 roku,

Na zwieszenie biegu przedawnienia miało wpływ zawarcie w dniu 3 października 2003 roku drugiego układu ratalnego, który został zerwany z dniem 26 listopada 2007 roku.

Sąd Okręgowy wskazał, że przedmiot rozpoznania w postępowaniu sądowym z zakresu ubezpieczeń społecznych wyznacza konkretna decyzja organu rentowego, a sąd rozstrzyga sprawę przy uwzględnieniu aktualnego na dzień wydania decyzji stanu faktycznego i prawnego (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 lutego 2013 r., I UK 485/12 i z dnia 11 maja 2012 r., I UK 411/11; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 4 lipca 2014 r., III AUa 2031/13).

Sąd meriti stwierdził również, że zaświadczenie jest urzędowym poświadczeniem określonych faktów lub stanu prawnego, potwierdzającym istnienie uprawnienia lub obowiązku przyznanego lub potwierdzonego wcześniej w decyzji (konstytutywnej lub deklaratoryjnej) bądź w innym indywidualnym akcie prawnym. Jako dokument urzędowy zaświadczenie korzysta z domniemania dwojakiego rodzaju: domniemania prawdziwości oraz domniemania zgodności z prawdą oświadczenia organu, od którego dokument pochodzi. Wyróżnia się trzy przypadki odmowy wystawienia zaświadczenia: przy braku interesu prawnego osoby ubiegającej się o zaświadczenie; w przypadku niewłaściwości organu, do którego skierowano żądanie; gdy nie można spełnić żądania odnośnie do treści zaświadczenia czy to ze względu na treść posiadanych danych lub dokumentów, czy też ze względu na wyraźny zakaz ustanowiony w przepisach odrębnych (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 24 kwietnia 2014 r., I OSK 700/13).

Przechodząc do kwestii przedawnienia należności z tytułu składek na ubezpieczenie Sąd Okręgowy wskazał, że reguluje ją art. 24 ustęp od 4 do 6 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 300 ze zm.), dalej zwaną ustawą systemową. Sąd pierwszej instancji podał, że przepis art. 24 ust. 4 ustawy systemowej w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2002 r. stanowił, że należności z tytułu składek ulegały przedawnieniu po upływie 5 lat, a w przypadku przerwania biegu przedawnienia, o którym mowa w ust. 5, po upływie 10 lat licząc od dnia, w którym stały się wymagalne. Z kolei art. 24 ust. 5 w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2002 roku ustawy systemowej wskazywał, że bieg przedawnienia przerywało odroczenie terminu opłacenia należności z tytułu składek, rozłożenie spłaty tych należności na raty i każda inna czynność zmierzająca do ściągnięcia tych należności, jeżeli o czynności tej został zawiadomiony dłużnik. Od 1 stycznia 2003 roku ustawą z dnia 18 grudnia 2002 roku o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 241, poz. 2074, z późn. zm.) zmieniono m.in. art. 24 ust. 4 tej ustawy, stanowiąc, że należności z tytułu składek ulegają przedawnieniu po upływie 10 lat, licząc od dnia, w którym stały się wymagalne. Sąd Okręgowy wyjaśnił, że przyjmuje się, iż do nieprzedawnionych do 31 grudnia 2002 roku należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne stosuje się nowy dziesięcioletni termin przedawnienia, ale również wszystkie nowe przepisy dotyczące okoliczności mających wpływ na bieg tego terminu, to jest jego przerwanie i zawieszenie, o ile wymienione w nowych przepisach podstawy przerwania lub zawieszenia biegu przedawnienia powstały po tej dacie. Ponadto na mocy wyżej powołanej ustawy z dnia 18 grudnia 2002 roku został także zmieniony art. 24 ust. 5, który otrzymał następujące brzmienie: „nie ulegają przedawnieniu należności z tytułu składek zabezpieczone hipoteką lub zastawem, jednakże po upływie terminu przedawnienia należności te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu do wysokości zaległych składek i odsetek za zwłokę liczonych do dnia przedawnienia.” Dodano także ust. 5a-5d w brzmieniu:

„5a. Bieg terminu przedawnienia nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu od dnia zawarcia umowy, o której mowa w art. 29 ust. 1a, do dnia terminu płatności odroczonej należności z tytułu składek lub ostatniej raty.

5b. Bieg terminu przedawnienia zostaje zawieszony od dnia wszczęcia do dnia zakończenia postępowania egzekucyjnego oraz postępowania przed sądem.

5c. Bieg terminu przedawnienia przerywa ogłoszenie upadłości. Po przerwaniu bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się na nowo od dnia następującego po dniu uprawomocnienia się postanowienia o ukończeniu postępowania upadłościowego lub jego umorzeniu.

5d. Przedawnienie należności z tytułu składek wynikających z decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej lub następcy prawnego następuje po upływie 5 lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym decyzja została wydana”.

Przechodząc na grunt niniejszej sprawy Sąd Okręgowy wskazał, że wpisana w dniu 9 listopada 2009 roku hipoteka przymusowa w kwocie 13.590,85 zł zabezpiecza należności występujące na koncie osobistym (...): tj. należność główną za okres od lipca 1995 roku do lipca 1996 roku, odsetki oraz opłatę dodatkową. W związku z tym, iż do dnia 31 grudnia 2002 roku wyżej wymienione należności za okres od lipca 1995 roku do lipca 1996 roku na zasadach ogólnych nie przedawniły się, to miał do nich zastosowanie nowy dziesięcioletni termin przedawnienia, który przerwały takie okoliczności: okres prowadzenia postępowania egzekucyjnego i umowy dotyczące układów ratalnych z dnia 31 grudnia 1997 roku oraz z dnia 3 października 2003 roku. I tak, biorąc pod uwagę te ww. okoliczności, których obie strony nie kwestionowały:

- przedawnienie składki za wrzesień 1995 roku w kwocie 62, 81 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 grudnia 2009 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 października 1995 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawieszenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego,

- przedawnienie składki za październik 1995 roku w kwocie 353, 42 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 stycznia 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 listopada 1995 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawieszenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego,

- przedawnienie składki za listopad 1995 roku w kwocie 176, 71 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 1 lutego 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 grudnia 1995 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawieszenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego,

- przedawnienie składki za grudzień 1995 roku w kwocie 185, 03 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 4 marca 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 stycznia 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawieszenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego,

- przedawnienie składki za styczeń 1996 roku w kwocie 185, 03 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 4 kwietnia 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 lutego 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego,

- przedawnienie składki za luty 1996 roku w kwocie 185, 03 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 maja 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 marca 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego,

- przedawnienie składki za marzec 1996 roku w kwocie 217, 26 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 czerwca 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 kwietnia 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratalnego,

- przedawnienie składki za kwiecień 1996 roku w kwocie 217, 26 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 lipca 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 maja 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratального,

- przedawnienie składki za maj 1996 roku w kwocie 217, 26 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 sierpnia 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 czerwca 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratального,

- przedawnienie składki za czerwiec 1996 roku w kwocie 217, 47 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 1 września 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 lipca 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratального,

- przedawnienie składki za lipiec 1996 roku w kwocie 217, 47 zł na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 2 października 2010 roku biorąc pod uwagę: termin płatności tej składki – 10 sierpnia 1996 roku, upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia oraz okres od 3 października 2003 roku do 25 listopada 2007 roku, który jest okresem zawierzenia biegu przedawnienia od dnia zawarcia umowy do dnia zerwania układu ratального.

Nadto naliczona opłata dodatkowa z art. 35 przedawniła się z upływem 2 października 2010 roku.

Sąd Okręgowy dostrzegł, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych opierając się na brzmieniu art. 24 ust 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wskazuje, że zabezpieczone należności wynikające z decyzji (...) z dnia 2 października 2009 roku objęte przedmiotową hipoteką nie wygasły, albowiem nie zostały spłacone, nie uległy przedawnieniu, ani nie zostały umorzone. Jednocześnie w piśmie z dnia 23.03.2017 roku organ rentowy przyznał, że na przerwanie biegu przedawnienia i wydłużenie terminu przedawnienia spornych należności miały wpływ takie okoliczności jak: postępowanie egzekucyjne prowadzone przez Naczelnika II Urzędu Skarbowego w S., zawarcie i zerwanie pierwszego układu ratального oraz zwanie i zerwanie drugiego układu ratального (wpływ na zawieszenie biegu przedawnienia).

Sąd Okręgowy argumentował, że zgodnie z art. 24 ust. 5 ustawy systemowej nie ulegają przedawnieniu należności z tytułu składek zabezpieczone hipoteką lub zastawem, jednakże po upływie terminu przedawnienia należności te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu do wysokości zaległych składek i odsetek za zwłokę liczonych do dnia przedawnienia. Zdaniem Sądu Okręgowego wykładnia art. 24 ust. 5 ustawy systemowej powinna być przeprowadzona z uwzględnieniem zawartych w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2013 roku, sygn. akt SK 40/12 (Dz. U. z 2013 r. poz. 1313) zastrzeżeń konstytucyjnych dotyczących art. 70 § 6 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku - Ordynacja podatkowa w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2002 roku. W tym właśnie wyroku Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 1998 roku do dnia 31 grudnia 2002 roku jest niezgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 1998 roku do dnia 31 grudnia 2002 roku, stanowił: „że nie ulegają przedawnieniu zobowiązania podatkowe zabezpieczone hipoteką, jednakże po upływie terminu przedawnienia zaległość podatkowa może być egzekwowana tylko z przedmiotu hipoteki”. Obecnie (tj. po zmianach dokonanych przez art. 1 pkt 58 ustawy z dnia 12 września 2002 roku o zmianie ustawy - Ordynacja podatkowa oraz o zmianie innych ustaw, (Dz. U. Nr 169, poz. 1387, z późn. zm.), odpowiednikiem tego przepisu jest art. 70 § 8 wskazanej ustawy o następującej treści: „nie ulegają przedawnieniu zobowiązania podatkowe zabezpieczone hipoteką lub zastawem skarbowym, jednakże po upływie terminu przedawnienia zobowiązania te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu”.

W związku z tym, iż w orzecznictwie sądów administracyjnych jednolicie przyjmuje się, że stwierdzona przez Trybunał Konstytucyjny cecha niekonstytucyjności odnosi się także do art. 70 § 8 Ordynacji podatkowej w brzmieniu

obowiązującym na dzień ustanowienia hipoteki, to w przekonaniu Sądu Okręgowego, można również w tej sytuacji mówić o oczywistej niezgodności z art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej także art. 70 § 8 Ordynacji podatkowej w zakresie, o którym mowa w omawianym orzeczeniu Trybunału. Ta oczywistość niezgodności przepisu z Konstytucją RP oraz z uprzednią wypowiedzią Trybunału stanowi, w ocenie Sądu orzekającego, wystarczającą przesłankę do odmowy zastosowania przez sąd wyżej wymienionego przepisu. Wobec powyższego również przepis art. 24 ust. 5 ustawy systemowej objęty jest takimi samymi zastrzeżeniami, co do jego konstytucyjności jak uregulowanie zawarte w art. 70 § 8 Ordynacji podatkowej, albowiem brzmi on analogicznie, jak obowiązujący do dnia 31 grudnia 2002 roku art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej.

Sąd Okręgowy miał na uwadze również to, że w sprawie umorzenia należności z tytułu składek, która dotyczy rozpoznawanej sprawy jedyną i kompleksową regulacją stanowi treść art. 24 ust.4 i 5 ustawy systemowej, gdyż w art. 31 tej ustawy, w której enumeratywnie ustawodawca wymienił przepisy Ordynacji podatkowej, które stosuje się do składek, nie został wymieniony art. 70 Ordynacji podatkowej. Powyższe jednak, zdaniem Sądu orzekającego, nie oznacza, iż sąd rozpoznający niniejszą sprawę, który dokonuje kontroli zaskarżonej decyzji wydanej m.in. na podstawie art. 24 ust. 5 ustawy systemowej może pominać orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, a w szczególności treść jego uzasadnienia, z którego jednoznacznie wynika, iż rozwiązanie przyjęte przez ustawodawcę w sposób jaskrawy stoi w sprzeczności z przepisami Konstytucji.

Mając zatem na uwadze stanowisko przedstawione w cytowanym powyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego Sąd Okręgowy stwierdził, że ustanowienie hipoteki przymusowej na przedmiotowej nieruchomości nie wyklucza przedawnienia zobowiązań zabezpieczonych hipoteką, co oznacza, że termin przedawnienia należności biegnie na zasadach ogólnych (por. wyroki WSA w Gliwicach z 23 września 2014 r., I SA/GI 446/14; z 12 listopada 2014 r., I SA/GI 485/14; z 19 stycznia 2015 r., I SA/GI 1274/14; z 10 kwietnia 2017 r., I SA/GI 977/16; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 29 września 2015 r., III AUa 2392/13, Lex nr 1927482). To stanowisko wprost można odnieść do przedmiotu rozpoznawanej sprawy.

Sąd Okręgowy dodał, że jak wskazał w uzasadnieniu wyroku z dnia 17 kwietnia 2018 roku WSA w Gliwicach sygn. akt I SA/ GI 1272/17: „dokonując prokonstytucyjnej wykładni treści art. 24 ust. 5 ustawy systemowej niewątpliwie różnicuje on sytuację zobowiązanych dotyczącą możliwości przedawnienia składek z uwagi na ustanowienie hipoteki jako zabezpieczenia zaległości składkowych. Z chwilą ustanowienia takiej hipoteki następuje wyłączenie możliwość przedawnienia zobowiązań składkowych, co oznacza, że będą one mogły być egzekwowane przez nieograniczony czas. W opozycji do tej regulacji pozostają uregulowania zawarte w art. 24 ust. 4 albo ust. 5d ustawy przewidujące konkretny okres przedawnienia należności z tytułu składek, obecnie 5-letni. Zróżnicowanie sytuacji zobowiązanych, co do możliwości przedawnienia płatności składek, zostało uwarunkowane istnieniem zabezpieczenia wierzytelności ZUS-u w postaci ustanowienia na nieruchomości hipoteki. W konsekwencji, zobowiązani posiadający składniki majątkowe w formie nieruchomości, na których może być ustanowiona hipoteka, pozostają w znacznie gorszej sytuacji w porównaniu z innymi zobowiązanymi. Taka sytuacja narusza wprost art. 84 Konstytucji przewidujący, że „każdy jest obowiązany do ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, określonych w ustawie”, jak i art. 64 ust. 2 Konstytucji, zgodnie z którym „własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej”. Zasada równości wymaga przede wszystkim tego, aby w odniesieniu do takich samych zdarzeń składkowych stosować takie same następstwa składkowe. Zasada równości nie sprzeciwia się temu, aby to co jest w sensie składkowym niejednakowe, było oskładkowane stosownie do istniejących odmienności, a więc w sposób różny. Z tym, że kryteria zróżnicowania zobowiązanych nie mogą być arbitralne. Swoją podstawę muszą wywodzić z konstytucyjnej zasady równości, która zakłada zakaz nieuzasadnionego różnicowania. Nie można bowiem różnicować jednostki ze względu na kryteria, które powodują powstanie zamkniętych kategorii o zróżnicowanym statusie prawnym. Takie zróżnicowanie sytuacji zobowiązanych w zakresie przedawnienia zobowiązań składkowych niewątpliwie prowadzi do odmiennego pod względem czasowym poziomu ochrony własności i praw majątkowych, co narusza art. 64 ust. 2 Konstytucji”. Sąd Okręgowy w całości zaaprobował te rozważania i poparł w pełni orzecznictwo sądów, w którym stwierdzono, że nie jest dozwolone ani uzależnianie terminu przedawnienia zobowiązań podatkowych od tego, w jaki sposób zostały one zabezpieczone, ani dopuszczenie do sytuacji, w której

zobowiązania tak wyodrębnionej kategorii podatników nigdy się nie przedawniają. To stanowisko Sąd Okręgowy wprost odniósł do sytuacji ubezpieczonych, których należności z tytułu składek zostały zabezpieczone hipoteką przymusową.

Mając na uwadze powyższe, Sąd pierwszej instancji stwierdził, że również wykładnia art. 24 ust. 5 ustawy systemowej, musi być dokonana w kontekście zastrzeżeń konstytucyjnych zawartych w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2012 roku w sprawie SK 40/12. Z powyższych względów, również w ocenie Sądu orzekającego, ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości nie wyklucza przedawnienia zobowiązania zabezpieczonego hipoteką, co oznacza, że termin przedawnienia należności składowych biegnie na zasadach ogólnych. Przy uwzględnieniu oczywistej niekonstytucyjności art. 24 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jak i okoliczności które wywarły wpływ na bieg terminu przedawnienia zaległych składek Sąd Okręgowy stwierdził, że niewątpliwie sporne składki uległy przedawnieniu. W przeciwieństwie do przedawnienia roszczeń cywilnoprawnych, przedawnienie należności z tytułu składek powoduje wygaśnięcie zobowiązania wobec Zakładu.

Mając powyższe na względzie, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴§ 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał ubezpieczonym: H. N., P. N., A. N., M. A. prawo do wydania przez organ rentowy zaświadczenia o wyrażeniu zgody na wykreślenie z księgi wieczystej o numerze (...) wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej wpisanej do kwoty 13.590, 85 zł.

Z wyrokiem nie zgodził się organ rentowy. Rozstrzygnięciu zarzucił:

1. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. - o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. 2019 r., poz. 300 z późn. zm.) - poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji bezzasadne uznanie, że zaległości składowe zabezpieczone hipoteką przymusową kaucyjną do kwoty 13590,85 wpisaną do księgi wieczystej nr (...) na rzecz ZUS uległy przedawnieniu, podczas gdy zgodnie z powyższym przepisem należności z tytułu składek zabezpieczone hipoteką nie ulegają przedawnieniu;
2. naruszenie art. 188 pkt 1 Konstytucji RP z dnia 02 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 r., Nr 78, poz. 483) oraz art. 33 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. – o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. 2016 r., poz. 2072), poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu przez Sąd pierwszej instancji przepisu art. 24 ust. 5 ustawy o s.u.s. za niezgodny z Konstytucją i tym samym przyjęciu, że przepis ten nie obowiązuje, w sytuacji gdy zgodnie z przepisami jedynym organem uprawnionym do orzekania w przedmiocie zgodności ustaw z Konstytucją RP jest Trybunał Konstytucyjny, który nigdy nie orzekł o niekonstytucyjności art. 24 ust. 5 ustawy o s.u.s., a więc brak było podstaw do uznania go przez Sąd I instancji za nieobowiązujący i odmowy jego zastosowania;
3. naruszenie art. 193 Konstytucji RP z dnia 02 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 r., Nr 78, poz. 483) w zw. z art. 177 § 1 pkt 31 k.p.c., polegające na ich niezastosowaniu i nie zwróceniu się przez Sąd pierwszej instancji z pytaniem prawnym do Trybunatu Konstytucyjnego, pomimo wątpliwości Sądu pierwszej instancji co do zgodności art. 24 ust. 5 ustawy o s.u.s. z Konstytucją RP, podczas gdy w/w przepisy nakazują zwrócenie się przez Sąd z pytaniem prawnym oraz zawieszenie postępowania cywilnego do czasu rozstrzygnięcia wątpliwości przez Trybunał Konstytucyjny, w sytuacji gdy od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem, jak to miało miejsce w niniejszej sprawie.

Na podstawie tak sformułowanych zarzutów organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku, poprzez oddalenie odwołania i zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem I i II instancji, wg norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację H. N., P. N., A. N. i M. A. wnieśli o oddalenie apelacji i utrzymanie w mocy wyroku Sądu pierwszej instancji oraz o zasądzenie od organu na rzecz strony przeciwnej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Postanowieniem z dnia 12 marca 2019 roku Sąd Apelacyjny w Szczecinie na podstawie art. 177 § 1 punkt 3¹ k.p.c. zawiesił postępowanie w sprawie do czasu zakończenia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie o sygn. akt P 2/18.

Postanowieniem z dnia 31 sierpnia 2020 roku Sąd Apelacyjny w Szczecinie podjął zawieszony postępowanie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego okazała się uzasadniona i doprowadziła do zmiany zaskarżonego wyroku w postulowanym przez apelującego zakresie.

Analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności przy uwzględnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 maja 2020 roku (sygn. akt P 2/18), doprowadziła Sąd Apelacyjny do wniosku, że Sąd Okręgowy mimo dokonania prawidłowych ustaleń faktycznych i powołania właściwych przepisów prawa, błędnie rozstrzygnął zmieniając zaskarżoną decyzję przez przyznanie ubezpieczonym: H. N., P. N., A. N., M. A. prawa do wydania przez organ rentowy zaświadczenia o wyrażeniu zgody na wykreślenie z księgi wieczystej nr (...) wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej wpisanej do kwoty 13 590,85 zł.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie pozostawało, czy należności na rzecz ZUS z tytułu składek, których zarówno istnienie jak i wysokość były bezsporne, uległy przedawnieniu, a co za tym idzie, czy odmowa organu wydania oświadczenia o wyrażeniu zgody na wykreślenie z księgi wieczystej wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej była zasadna. Apelacja organu rentowego skupiła się na próbie wskazania, że Sąd Okręgowy nie miał prawa oceniać zgodności z Konstytucją RP przepisu art. 24 ust. 5 ustawy systemowej, gdyż leży to wyłącznie w gestii Trybunału Konstytucyjnego. Sąd pierwszej instancji zatem nie miał podstaw do stwierdzenia, że przepis ten nie obowiązuje i nie znajduje zastosowania w niniejszej sprawie.

Wyjściowo zatem dostrzec należało, że w przekonaniu Sądu odwoławczego w rozpatrywanej sprawie zaistniały podstawy do zawieszenia postępowania, a to wobec oczekiwania na rozstrzygnięcie przez Trybunał Konstytucyjny sprawy P 2/18, z uwagi na uzasadnione wątpliwości co do konstytucyjności przepisów stanowiących podstawę do orzekania w niniejszej sprawie. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 czerwca 2004 r., sygn. III CK 536/02 wyraził stanowisko, zgodnie z którym jeżeli sąd ma przekonanie co do niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją lub ma wątpliwości w tym względzie, to ma obowiązek zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego z odpowiednim pytaniem prawnym. W sprawie nie ulega wątpliwości, że zastosowany w zaskarżonej decyzji organu rentowego przepis art. 24 ust. 5 ustawy systemowej był przedmiotem oceny i wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego w związku z pytaniem prawnym zadany przez Sąd Okręgowy w Gliwicach postanowieniem z 5.02.2018 r. Dlatego, w ocenie Sądu Apelacyjnego, zasadne było oczekiwanie na rozstrzygnięcie Trybunału, który w wyroku z dnia 20 maja 2020 roku (sygn. akt P 2/18) orzekł, że art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 266, 321, 568, 695 i 875) w zakresie, w jakim wyłącza przedawnienie należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne zabezpieczonych hipoteką, jest zgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

W pierwszej kolejności Trybunał Konstytucyjny wskazał, że tezy wyroku Trybunału w sprawie o sygn. SK 40/12 dotyczące przepisu art. 70 § 6 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2012 r. poz. 749, ze zm.), nie mają wpływu na rozstrzygnięcie w niniejszym postępowaniu. Trybunał wyjaśnił, że mimo iż wyrok o sygn. SK 40/12 dotyczy świadczeń o charakterze publicznoprawnym, istnieje zasadnicza różnica między podatkiem a składką na ubezpieczenie społeczne. To, co odróżnia składki od podatków, to przede wszystkim ich celowy i wzajemny charakter. Podatki, choć stanowią dochody budżetowe (samorządowe), z których realizowane są zadania i funkcje publiczne, nie mają charakteru ekwiwalentnego. Podatnik w zamian za uiszczony podatek nie uzyskuje bezpośrednio żadnego świadczenia wzajemnego. Składki, w przeciwieństwie do podatków, nie zasilają budżetu państwa czy jednostek samorządu terytorialnego, których cała suma dochodów przeznaczana jest na wydatki, lecz wpływają bezpośrednio na konto Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: ZUS). Stanowią jeden z zasadniczych

przychodów tego funduszu. Wywierają znaczący wpływ na jego kondycję finansową, która przekłada się na sytuację finansową ubezpieczonych, uprawnionych do wypłaty świadczeń. W związku z tym nieuiszczanie składek przez płatników powoduje przerzucenie ciężaru wypłaty świadczeń na fundusz, a tym samym pośrednio na tych, którzy wywiązują się z ciężących na nich obowiązków.

W kwestii naruszenia zasady równości przez zróżnicowanie sytuacji płatników w zależności od tego, czy posiadają oni składniki majątkowe, na których można ustanowić hipotekę, czy też nie posiadają takich składników, wskutek czego zobowiązania składkowe jednej grupy przedawniają się, natomiast drugiej nie ulegają przedawnieniu Trybunał zważył, że należy odróżnić ogólne terminy przedawniania się zobowiązań z tytułu składek uregulowane w art. 24 u.s.u.s. wraz z terminami zawieszenia i przerwania biegu przedawnienia od skutków prawnych związanych z formami zabezpieczenia zobowiązań składkowych. Wyłączenie przedawnienia, o którym mowa w zaskarżonym przepisie, jest konsekwencją wprowadzenia do ustawy systemowej hipoteki jako zabezpieczenia należności z tytułu składek. Dalej Trybunał podkreślił, że podstawowymi dla systemu ubezpieczeń społecznych są zasady solidarności ubezpieczonych, słuszości, wzajemności oraz samofinansowania się (zob. wyroki TK z: 15 lipca 2013 r., sygn. K 7/12, OTK ZU nr 6/A/2013, poz. 76; 31 lipca 2014 r., sygn. SK 28/13, OTK ZU nr 7/A/2014, poz. 81 oraz I. Jędrasik-Jankowska, Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego, Warszawa 2013 r., s. 50-51).

Trybunał podkreślił, że zapewnienie efektywnego systemu zabezpieczenia społecznego jest konstytucyjnym obowiązkiem, który musi być zrealizowany przez państwo. W dużej mierze fundusz zasilany jest przez składki, które zaliczane są do świadczeń publicznych wymienionych w art. 84 Konstytucji. Obowiązek ich uiszczenia ma zatem charakter powszechny i celowy. Nakładane są aktem rangi ustawy i zabezpieczone są przymusem publicznym. Sprawne funkcjonowanie systemu zabezpieczenia społecznego uzależnione jest zatem nie tylko od przyjętego przez ustawodawcę modelu tego systemu, ale także od terminowych wpłat należnych składek. W tym zakresie równie ważne jest funkcjonowanie efektywnego systemu egzekucji.

W związku z powyższym Trybunał uznał, że nie budzi wątpliwości, iż kwestionowany przepis służy ochronie nie tylko konstytucyjnego prawa wierzyciela hipotecznego realizującego obowiązki wynikające z art. 67 Konstytucji, ale także ochronie praw podmiotowych beneficjentów funduszu. Niedofinansowanie funduszu będące skutkiem nieuiszczenia składek przekłada się na wysokość i dostępność wypłacanych świadczeń. Niewywiązywanie się z obowiązków w postaci uiszczenia należności składkowych przez płatników powoduje także przerzucenie ciężaru finansowania wypłacanych z niego świadczeń na inne podmioty. Trybunał konstytucyjny nie miał wątpliwości, że jeżeli istnieje majątek dłużnika, pozwalający na pokrycie zaległych świadczeń, uchylenie się od ich spełnienia z powołaniem na przedawnienie jest nie do pogodzenia z zasadą sprawiedliwości społecznej.

Trybunał zwrócił uwagę na szczególną sytuację, która będzie miała miejsce w wypadku nieuiszczenia przez płatników składek pokrywanych w części przez ubezpieczonych i w części przez płatników. Wówczas obowiązkiem płatników jest wypłata wynagrodzenia pracownikowi pomniejszonego o kwotę należnej w tej części składki. Nieoprowadzenie składki do ZUS w tym wypadku będzie oznaczało również zawłaszczenie części wynagrodzenia pracowników.

Trybunał Konstytucyjny zaznaczył, że płatnicy składek powinni liczyć się z obowiązkiem ich uiszczenia i nieuchronnością poniesienia ich ciężaru, z wyjątkami przewidzianymi w ustawie. W sytuacjach szczególnych ustawa systemowa umożliwia bowiem umorzenie należności składkowych (art. 28 u.s.u.s.). Natomiast przedawnienie należności składkowych nie powinno być wykorzystywane jako sposób wygasania stosunków zobowiązaniowych przez płatników.

Oczekiwanie na przedawnienie nie powinno wypierać obowiązku wywiązania się z zaciągniętych zobowiązań (zob. np. wyroki z: 16 kwietnia 2002 r., sygn. SK 23/01, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 26 i 21 czerwca 2011 r., sygn. P 26/10, OTK ZU nr 5/A/2011, poz. 43).

W związku z powyższym, uchylenie zaskarżonego przepisu ograniczyłoby w znacznym stopniu ściągalność składek ZUS. Brak przedawnienia w połączeniu z możliwością odroczenia terminu płatności lub rozłożenia na raty jest rozwiązaniem korzystniejszym niż konieczność przeprowadzenia egzekucji przed upływem terminu przedawnienia.

Możliwość odroczenia terminu płatności, w tym w szczególności rozłożenia należności na raty w połączeniu z wyłączeniem przedawnienia, jeżeli zaległość jest zabezpieczona hipotecznie, stwarza dłuższą perspektywę czasową dla jej spłaty bez konieczności wszczynania egzekucji. Dłużnik hipoteczny pozostaje bowiem nadal właścicielem nieruchomości. Może z niej korzystać, pobierać pożytki, może też nią rozporządzać.

W rezultacie w przekonaniu Trybunału art. 24 ust. 5 u.s.u.s. w pewnych sytuacjach może zatem chronić właściciela przedmiotu zabezpieczenia przed wywłaszczeniem nieruchomości mieszkalnych czy niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej, w trybie postępowania egzekucyjnego. Trybunał zauważył, że art. 24 ust. 5 u.s.u.s. nie tylko czyni instytucję zabezpieczenia hipotecznego bardziej efektywnym środkiem ściągalności wierzytelności i pozwala na elastyczne dostosowanie spłaty należności do możliwości dłużnika, ale również w pewnym stopniu zabezpiecza interesy płatników składek. Wynikają z niego bowiem gwarancje ochrony praw zarówno dla wierzyciela, jak i dłużnika hipotecznego. Zabezpieczenie hipoteczne, co do zasady, chroni należności wierzyciela w pełnym zakresie, tj. zarówno w odniesieniu do sumy głównej, jak i odsetek. Upływ terminu przedawnienia prowadzi natomiast do istotnego ograniczenia jego uprawnienia. Po upływie tego terminu odsetki nie są dalej naliczane, a należności mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki.

Z drugiej strony, art. 24 ust. 5 u.s.u.s. stanowi gwarancję ochrony dłużnika, który po upływie terminu przedawnienia może skutecznie uchylić się od spełnienia świadczenia w części, która nie została pokryta kwotą uzyskaną z egzekucji. Zobowiązanie bowiem w zakresie, w jakim przewyższa wartość przedmiotu zabezpieczenia wygasa.

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego zastosowanie alternatywnego rozwiązania, zgodnie z którym zobowiązania wszystkich płatników składek – niezależnie od posiadanych składników majątkowych i formy zabezpieczenia – będą podlegały przedawnieniu, dla wielu podmiotów będzie oznaczało bardzo niekorzystne skutki.

Trybunał przypomniał bowiem, że istnienie terminów przedawnienia, ze swej istoty, nie pełni funkcji uwalniającej zobowiązanych od konieczności uiszczenia zaległych składek, lecz funkcję stymulującą, motywującą organy do szybkiego podejmowania czynności egzekucyjnych. W związku z tym, w celu zapobieżenia przedawnieniu należności organy będą zmuszone w każdym wypadku, niezależnie od sytuacji, w jakiej znajduje się płatnik składek, do przeprowadzenia szybkiej egzekucji z przedmiotu zabezpieczenia.

Trybunał Konstytucyjny dostrzegł, że dla podmiotów prowadzących działalność z wykorzystaniem składników mienia, stanowiących przedmiot zabezpieczenia hipoteką, oznacza to pozbawienie możliwości jej dalszego kontynuowania nawet, gdyby istniały perspektywy przezwyciężenia w przyszłości trudności finansowych. O ile zatem przedawnienie zobowiązania w stosunku do płatników nieposiadających przedmiotów podlegających zabezpieczeniu hipoteką nie wymaga rozważania tego rodzaju okoliczności, o tyle uregulowanie biegu terminów przedawnienia wobec płatników, dla których składniki majątkowe, podlegające takiemu zabezpieczeniu, stanowią immanentną część prowadzonej działalności, powinno uwzględniać również takie sytuacje.

Dlatego też, Trybunał uznał, że nieprzedawnianie należności zabezpieczonych hipoteką nie powinno być traktowane i wykorzystywane przez organy jako możliwość niewywiązywania się z ciężących na nich obowiązków w zakresie ściągalności zobowiązań, lecz jako inny środek stosowany wówczas, gdy istnieje możliwość spłaty bez konieczności dokonywania drastycznych czynności egzekucyjnych dla dłużnika. Zabezpieczenie hipoteką w obecnym kształcie pozostawia organom alternatywę oceny sytuacji i podjęcia decyzji co do możliwości uzyskania spłaty należności. W związku z tym, w ocenie Trybunału, art. 24 ust. 5 u.s.u.s. stwarza bardziej elastyczne i dogodne możliwości w zakresie spłaty długu dla płatników składek i ZUS.

Dlatego też Trybunał uznał, że art. 24 ust. 5 u.s.u.s. w zakresie, w jakim wyłącza przedawnienie należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne zabezpieczonych hipoteką jest zgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, powyższy pogląd Trybunału Konstytucyjnego udziela odpowiedzi na wątpliwości tak ubezpieczonego, jak i apelującego organu i ostatecznie przesądza, że w niniejszej sprawie należności składkowe zabezpieczone hipoteką przymusową nie uległy przedawnieniu. W związku z tym słusznie uczynił organ odmawiając wydania oświadczenia o wyrażeniu zgody na wykreślenie z księgi wieczystej wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej.

Mając na uwadze powyższe rozważania, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie (punkt 1).

Konsekwencją zmiany rozstrzygnięcia w sprawie była również konieczność orzeczenia o kosztach postępowania. Zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c. strona przegrywająca sprawę zobowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony jednakże stosownie do treści art. 102 k.p.c. w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

Zdaniem Sadu Apelacyjnego, z uwagi na wątpliwości natury konstytucyjnej i niejednolitość orzecznictwa dotyczącego powyższej kwestii uzasadnionym stało się odstąpienie od obciążenia wnioskodawców kosztami postępowania w niniejszej sprawie.

Jolanta Hawryszko Gabriela Horodnicka – Stelmaszczuk Barbara Białecka